

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Запорізька політехніка»
Кафедра «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗБІРНИК ТЕЗ

I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

**«ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В
ПЕРІОД ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ»**

15 червня 2023 року

Електронне видання на CD-ROM

Запоріжжя, 2024

УДК 336:338.246:351(477)
Ф59

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Протокол № 7 від 05.03.2024 р.)*

Упорядник: Шарова С.В.

Редакційна колегія:

Шарова С.В., канд. екон. наук, доцент (відпов.ред.)

Андрющенко І.С., д-р екон. наук, професор

Фатюха Н.Г., канд. екон. наук, доцент

Пахомова І.Г., канд. екон. наук, доцент

Бабенко-Левада В.Г., канд. екон. наук, доцент

Коваль О.А., канд. екон. наук, доцент

Шестапалова О.В., старш.викладач

Висоцька Н.І., начальник патентно-інформаційного відділу

Ф59

Фінансово-економічна безпека України в період воєнного вторгнення. Тези доповідей І Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Запоріжжя, 15 червня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редкол.: С.В.Шарова (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2024. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-450-5

Зібрані тези доповідей, заслуханих на І всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, які проводяться у Національному університеті «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців

УДК 336:338.246:351(477)

ISBN 978-617-529-450-5

© Національний університет
«Запорізька політехніка», 2024

ЗМІСТ

Фатюха Н. Г. ЗАГАЛЬНІ ВІТЧИЗНЯНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ КОШТІВ	4
Фатюха Н. Г., Мануковська В.В. СУТНІСТЬ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ЇЇ РОЗВИТКУ	6
Бабенко-Левада В.Г., Бугайцова Ю.О. СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	8
Бабенко-Левада В.Г., Калєдіна О.Д. ВПЛИВ СТРАХУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ НАСЕЛЕННЯ	11
Бабенко-Левада В.Г., Лотарьова С.О. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ: ВПЛИВ НА РИНОК ТА БЕЗПЕКУ КЛІЄНТІВ	13
Шестопалова О.В. ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ	15
Зоря О.П. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПЕРЕВІРОК У БАНКІВСЬКІЙ УСТАНОВІ	17
Зоря О.П., Никоненко Т.А. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ «ФОРТ»	19
Дем'янчук М.А., Бурляй А.П. МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА ТА ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	21
Онуфрієнко Н.Л. ТЕНДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ	25

ЗАГАЛЬНІ ВІТЧИЗНЯНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ КОШТІВ

Згідно із Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», у нашій державі обов'язки щодо аналізу методів та фінансових схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму покладаються на спеціально уповноважений орган [1].

Вперше Типології легалізації злочинних коштів в Україні були підготовлені Держфінмониторингом за 2004-2005 рр., наступні — за 2005-2006 рр. У цих документах зазначалося, що найчастіше механізми відмивання грошей містять складні, заплутані, багатоланцюгові операції. Одна й та ж схема може включати операції із зняттям готівки, з купівлею цінних паперів, розрахунки з нерезидентами з офшорних країн, фіктивні зовнішньоекономічні операції та незаконне відшкодування ПДВ, фальсифікацію документації, використання викрадених паспортів, тощо. Тому віднесення схем легалізації до того чи іншого типу здійснювалося за ключовим, найбільш вагомим її елементом.

При цьому основною проблемою створення типологій визначалося те, що «відмивачі» постійно винаходять нові способи перетворення злочинних грошей в цілком легальні. На жаль, сучасні злочинці за розвитком ідей і технологій завжди йдуть на крок попереду правоохоронних структур, що покликані з ними боротися. Шахраї регулярно змінюють і валюту, і способи легалізації грошей, а також використовують міжнародні фінансові організації для відмивання нелегальних коштів.

З 2007 року Держфінмониторинг України розпочав формувати тематичні випуски типологій відмивання коштів. Так, за період до кінця 2011 року були підготовлені типології легалізації доходів, одержаних в результаті здійснення фінансових операцій з неліквідними цінними паперами, через ринок нерухомого майна, а також з використанням небанківських фінансових установ.

Особлива увага приділялася ролі готівкових коштів у схемах відмивання, оскільки використання готівки останнім часом має найбільшу питому вагу серед напрямів легалізації, відображених в узагальнених матеріалах Держфінмониторингу України. Цій проблемі присвячені два документи: «Властивості та ознаки операцій, пов'язаних з відмиванням коштів шляхом зняття готівки. Тактичне дослідження та практичне розслідування» (2009 р.) та «Використання готівки у схемах відмивання злочинних доходів» (2011 р.). Створення цих типологій було спрямовано на протидію перетоку капіталу між легальною та нелегальною, тіньовою економікою [2, с. 123-125].

Держфінмоніторингом за останні роки проведено типологічні дослідження за наступними актуальними тематиками: актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму) (2021 рік), відмивання коштів від податкових злочинців (2020 рік), привласнення коштів і майна державних підприємств та інших суб'єктів, які фінансуються за рахунок державного та місцевих бюджетів (2019 рік), ризики використання суб'єктів з непрозорою структурою власності у схемах відмивання кримінальних доходів (2018 рік), ризики використання готівки (2017 рік), ризики тероризму та сепаратизму (2017 рік), відмивання доходів, отриманих від корупційних діянь (2016 рік) та інші [3].

Слід відмітити, що у 2021 році Держфінмоніторингом взято на облік 1 659 877 повідомлень про фінансові операції, що на 64,9% менше ніж у 2020 році (рис. 3.7). Зменшення кількості отриманих Держфінмоніторингом повідомлень від СПФМ відбулося у зв'язку з виконанням СПФМ вимог оновлення Базового Закону від 06.12.2019 № 361-IX, яким змінено підхід до виявлення фінансових операцій з ознаками фінансового моніторингу [4].

На сьогодні в Україні здійснюються заходи щодо запобігання та протидії корупції, але як і раніше, найбільш масштабні корупційні схеми, як правило, здійснюються посадовими особами органів державної влади, державних та комунальних підприємств.

Найпоширенішими видами корупційних злочинів є: хабарництво, розкрадання бюджетних коштів, службове підроблення, зловживання владою або службовим становищем. Посадовими особами органів державної влади, державних та комунальних підприємств з метою приховування злочинних доходів, отриманих від здійснення корупційних діянь, використовуються різноманітні схеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про утворення Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення 6 Постанова Кабінету міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 613. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2016-%D0%BF#Text>

2. Єгоричева С. Б. Організація фінансового моніторингу в банках [текст] навч. посіб./ С. Б. Єгоричева. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 292 с.

3. Типологічне дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)». Наказ Державної служби фінансового моніторингу України 20.12.2021 №146 <http://document.vobu.ua/wp-content/uploads/2022/01/nakaz146-2021d.pdf>

4. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік., с. 14 Режим доступ: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf>

УДК 338.262

Фатюха Н. Г.¹, Мануковська В.В.²

¹канд. економ. наук, доц. НУ "Запорізька політехніка"

²студ. гр.ФЕУ-712м НУ "Запорізька політехніка"

СУТНІСТЬ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ЇЇ РОЗВИТКУ

У ХХІ столітті важко уявити повноцінну життєдіяльність людини, суспільства та держави без енергії та енергетичних ресурсів. Значущість енергетики стає вагомою в умовах соціально-економічних криз, воєнного або надзвичайного стану, в інших складних обставинах. Саме тому на рівні окремих держав і міжнародних організацій актуальними стали питання забезпечення енергетичної безпеки, енергетичної політики, екологічно орієнтованої енергетики, енергетичного сталого розвитку тощо.

Зважаючи на кризові явища останніх років, повномасштабне вторгнення на територію України 2022 року, руйнування об'єктів критичної інфраструктури постала потреба у вивченні проблематики забезпечення енергетичної безпеки, енергетичного суверенітету та сталого розвитку держави [1].

У відповідності до класичного визначення поняття, яке надане Міжнародним енергетичним агентством енергетична безпека – це безперервна наявність енергоресурсів за доступними цінами. Однак, вказане формулюванням енергетичної безпеки стосується лише окремих категорій: фізична наявність ресурсів, безперервність їх постачання та економічна доступність [2]. Енергетична безпека - це спроможність технічно надійним, економічно ефективним та екологічно прийнятним способом задовольняти потреби суспільства в енергоресурсах, забезпечувати стале функціонування національної економіки у нормальних і кризових умовах, захищати суверенітет держави у формуванні та здійсненні політики захисту національних інтересів».

Для уніфікації процесів оцінки та стратегування в енергетичній безпеці використовують методологію системного підходу, який дає змогу описати енергетичну безпеку через виокремлення в ньому таких блоків:

- система як ціле, що визначає її ціннісні характеристики, роль у більшій системі (інтегрованість у неї, рівень суб'єктності);
- елементи та зв'язки системи, що характеризують інституційну та організаційну визначеність, а також забезпеченість ресурсами (правовими, фінансовими, матеріальними, інформаційними, людськими тощо);
- функції й ролі у системі, що регламентує завдання її елементів, їх відповідність установленим вимогам і спроможність надавати цільові послуги;
- процеси системи (виробничі, управлінські, сервісні, трансформаційні), що визначають її керованість, узгодженість дій, їх результативність та ефективність;

- матеріал системи, що визначає якісні характеристики системи, її елементів, зв'язків, процесів [3].

Стратегічний підхід вкрай важливий для такої складної галузі економіки, як енергетика. В умовах нестабільної ситуації у геополітичній сфері, зважаючи на обмеженість енергетичних ресурсів та потребу розвиватися екологічно і з турботою про довкілля, необхідно розуміти всі потенційні ризики і загрози, які можуть вплинути на український енергетичний сектор. Стратегія енергетичної безпеки України необхідна, щоб забезпечити прогнозованість розвитку і стійкість енергосистеми, своєчасну ідентифікацію загроз та запобігання їм [2].

Стратегічні цілі забезпечення енергетичної безпеки та завдання з їх досягнення спрямовуються на реалізацію пріоритетів розвитку країни в економічній, соціальній, екологічній, інфраструктурній, науково-технологічній сфері, відповідно до цілей сталого розвитку. Стратегія енергетичної безпеки визначає такі стратегічні цілі забезпечення енергетичної безпеки та пріоритетні завдання для реалізації її позитивної трансформації:

- доступність джерел енергії та енергоресурсів всіх видів для споживачів;
- стійкість функціонування енергетичного сектору;
- економічна ефективність функціонування енергетичного сектору, систем енергозабезпечення та імпортозаміщення мінеральної сировини;
- енергетична ефективність використання енергоресурсів та енергоефективності національної економіки;
- екологічно прийнятний вплив енергетики на навколишнє середовище;
- інтеграція енергетичного сектору в політичний, технологічний, технічний, економічний та правовий простір ЄС;
- незалежність у формуванні та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики у сфері енергетики, забезпечення реалізації національних інтересів;
- розвиток науково-технічного, інноваційного та освітнього потенціалу України для потреб енергетичного сектору [4].

Систематичне оцінювання загроз енергетичній безпеці та складання на основі його результатів стратегій розвитку дозволить сформувати пропозиції для удосконалення державної політики у цій сфері та підвищення ефективності господарської діяльності підприємств паливно-енергетичного комплексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Остудімов Б. А. Забезпечення енергетичної незалежності держави та конституційних прав людини / Остудімов Б. А. // Філософські та методологічні проблеми права. – 2022. – № 2 (24). – С. 70 - 79.

2. Шевченко О. А. Енергетична безпека як невід'ємний елемент забезпечення економічної безпеки держави в стратегіях національної безпеки

України / О. А. Шевченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2021. – № 67. – С. 163 - 168.

3. Визначення рівня та оцінювання загроз енергетичній безпеці : збірник аналіт. доп. / [О. М. Суходоля, Г. Л. Рябцев, Ю. М. Харазішвілі, Д. Г. Бобро , С. П. Завгородня] ; за ред. О. М. Суходолі. – Київ : НІСД, 2022. – 160 с.

4. Розпорядження КМУ "Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки" від 4 серпня 2021 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#n10>

УДК 336 (477)

Бабенко-Левада В.Г.¹, Бугайцова Ю.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення рф на територію України банківська система функціонує в режимі напруги та невизначеності. Банки швидко адаптуються до функціонування в нинішніх умовах, продовжуючи свою діяльність, намагаючись виконувати свої зобов'язання перед клієнтами. Значну роль у стабільності банківської та фінансової системи країни грають системно важливі банківські установи (СВБ), тому Національний Банк України приділяє особливу увагу діяльності цих інституцій.

Через це становлення здатності СВБ виконувати вимоги до достатності капіталу як фактору забезпечення стабільності та надійності банківської системи України та її макроекономічної стресостійкості в умовах воєнного стану є дуже актуальною темою на сьогодні.

Системно важливий банк – це банк, який відповідає вимогам та критеріям, які встановлюються Національним Банком України, та діяльність яких впливає на стабільність усієї банківської системи. НБУ щороку визначає перелік системно важливих установ та здійснює за ними посилений нагляд [1].

Станом на 8 березня 2023 року перелік системно важливих банків України складається з АТ «А-БАНК»; АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»; АТ «КРЕДОБАНК»; АТ «ОТП БАНК»; АТ «Ощадбанк»; АБ «Південний»; АТ КБ «ПриватБанк»; АТ «ПУМБ»; АТ «Райффайзен Банк»; АТ «СЕНС БАНК»; АТ «ТАСКОМБАНК»; АБ «УКРГАЗБАНК»; АТ «Укрексімбанк»; АТ «УКРСИББАНК»; АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» [1].

Щороку, починаючи з 2018 року, Національний Банк проводить оцінку стійкості банків. Оцінка стійкості передбачає оцінку якості активів (AQR), а

для найбільших банків ще й стрес-тестування. За результатами стрес-тестування визначається необхідний рівень капіталу за базовим та несприятливим макроекономічними сценаріями [1].

Повномасштабна війна рф проти України демонструє кризові наслідки для української економіки та банківського сектору зокрема. Тому важливо проаналізувати поточний рівень капіталізації банків, порівняти його з прогнозами на основі базисних і несприятливих макроекономічних сценаріїв, а також визначити необхідність вжиття додаткових заходів щодо підвищення стресостійкості СББ з використанням інструментів управління капіталом.

Таким чином, на основі стрес-тестування можна побачити, що величина основного капіталу більшості системно важливих банків станом на 1 червня 2022 року близька до прогнозного значення за базовим макроекономічним сценарієм і перевищує прогнозне значення під негативним макроекономічним сценарієм.

Винятком є АТ КБ «Приватбанк», чий обсяг капіталу на 01.06.2022 складає 20890,5 млн. грн., що суттєво нижчий за значення базового (34680 млн. грн.) і несприятливого сценаріїв (30731 млн. грн.). АТ «Райффайзен Банк», АТ «ПУМБ» та «ОТП БАНК» також мають нижчі значення основного капіталу, ніж значення базового сценарію, але перевищують значення несприятливого макроекономічного сценарію. Водночас АТ «Укрексімбанк» (+603 млн. грн. та +7640 млн. грн.), АТ «КРЕДОБАНК» (+986 млн. грн.; +2524 млн. грн.) та АТ «УНІВЕРСАЛБАНК» (+2914 млн. грн.; +5090 млн. грн.) демонструє позитивну динаміку щодо збільшення капіталу, що перевищує прогнозні значення за базовим і несприятливим сценаріями відповідно [1; 2].

Станом на 1 червня 2022 року регулятивний капітал (R1) усіх системно важливих банків перевищує прогнозне значення за несприятливим сценарієм, крім АТ КБ «ПриватБанк» (-545 млн. грн.). А також такі банки як АТ КБ «ПриватБанк» (-4494 млн. грн.), АТ «Ощадбанк» (-445 млн. грн.), АТ «УКРГАЗБАНК» (-2 млн. грн.) та АТ «ОТП БАНК» (-174 млн. грн.) демонструють розмір регулятивного капіталу нижчий ніж його прогнозне значення за базовим сценарієм, що свідчить про наявність впливу деструктивних факторів на процеси капіталізації цих банків [1; 2].

За аналізом нормативу адекватності регулятивного капіталу (R2) усі системно важливі банки виконують вимоги щодо його розміру. Однак більшість з них демонструють негативну динаміку протягом останніх шести місяців.

Таким чином, протягом цього періоду норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» скоротився майже вдвічі, АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «ОТП БАНК», АТ «ТАСКОМ-БАНК» на третину. Лише АТ «КРЕДОБАНК», АТ «УНІВЕРСАЛБАНК» та

АБ «Південний» продемонстрували позитивну динаміку цього коефіцієнта [1]. Це відзначилось і на відповідності прогнозу базового макроекономічного сценарію, тому більшість банків мають нижчий коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу, ніж заплановано за звичайних умов діяльності. Це пов'язано зі зростанням ризиків в умовах військових дій.

За показниками СБВ можна побачити, що усі вони виконують вимогу регулятора щодо мінімального значення коефіцієнта достатності основного капіталу. Однак більшість з них демонструють негативну динаміку значення цього показника протягом останніх шести місяців. При цьому майже всі системно важливі банки, крім АТ «УНІВЕРСАЛБАНК» (+1,81%) та АТ «КРЕДОБАНК» (+0,67%), не змогли досягти значення нормативів, які були спрогнозовані за базовим макроекономічним сценарієм. Значення R3 деяких системно важливих банків, зокрема АТ КБ "ПриватБанк", АТ "ОТП БАНК", АТ "Райффайзен Банк", АТ "ПУМБ", АТ «А–БАНК» навіть нижчі за прогнозні значення коефіцієнта за несприятливим макроекономічним сценарієм [1; 2].

Таким чином, всі системно важливі банки України виконали вимоги щодо цільових значень нормативів капіталу. Однак, повномасштабні військові дії призвели до неможливості реалізації базового макроекономічного сценарію, що призвело до нижчих показників капіталу, ніж прогнозувалося. Загальна несприятлива тенденція спостерігається для банків з державною формою власності, а особливо для АТ КБ «ПриватБанк», який за підсумками п'яти місяців 2022 року продемонстрував нижчі значення нормативів капіталу не тільки за базовим сценарієм, а й за несприятливим макроекономічним сценарієм.

Найгірші результати спостерігаються за коефіцієнтом достатності основного капіталу (R3) – майже всі банки показали значення нижчі від прогнозованих згідно з базовим сценарієм.

Отже, можна констатувати, що системно важливі банки України, незважаючи на вплив війни, мають достатній запас міцності завдяки відповідному рівню капіталізації. Однак Національному Банку України варто звернути додаткову увагу на банки, які вже на цьому етапі демонструють нижчі показники, здійснивши комплекс заходів щодо їх докапіталізації з метою уникнення негативного впливу на всю банківську систему України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сайт Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Владика Ю.П., Безугла Л.С., Турова Л.Л. (2020). Здобутки та нові виклики у діяльності системно важливих банків в Україні. Інфраструктура ринку, 42, 285-291.

УДК 336 (477)

Бабенко-Левада В.Г.¹, Калєдіна О.Д.²

¹ канд.економ.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ СТРАХУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ НАСЕЛЕННЯ

Сучасний світ з кожним днем модернізується, технології розвиваються і вірогідність стати жертвою нещасного випадку стрімко зростає. В свою чергу страхування посідає важливе місце у забезпеченні фінансової безпеки населення, адже за його допомогою зменшуються фінансові ризики, котрі пов'язані з можливими збитками, спричиненими надзвичайними подіями. Страхові компанії мінімізують загрози як у фінансовій, так і в інших сферах життя громадян, особливо важливими та необхідними вони є для людей, які не мають змоги покривати свої втрати самостійно в повній мірі.

Виходячи з вищесказаного можемо сказати, що дослідження впливу страхування на фінансову безпеку населення є актуальним та може бути корисним для того, щоб розуміти як страхові послуги можуть допомогти забезпечити фінансову стійкість населення в умовах непередбачуваних обставин.

Фінансова безпека страхового ринку сприяє створенню ефективної системи захисту населення, суб'єктів господарювання та держави. Страховий ринок також є важливим джерелом довгострокових інвестицій, які можуть бути направлені в економіку країни. Підвищення рівня фінансової безпеки страхового ринку сприяє акумулюванню необхідних коштів та розвитку економіки. [1]

Сутність фінансової безпеки страхового ринку проявляється в забезпеченні фінансово стійкої діяльності страхових компаній та недопущенні настання загроз, які вплинуть на функціонування страхового ринку в даний період часу та з урахуванням динаміки його розвитку.

Важливою складовою фінансової безпеки страхової компанії є платоспроможність, яка означає здатність страховика за будь-яких обставин своєчасно виконувати грошові зобов'язання згідно із законодавством та укладеними договорами страхування.

Сутність фінансової стійкості страховика полягає в його здатності:

- забезпечувати стійкий економічний розвиток страхової компанії;
- нейтралізувати вплив зовнішніх кризових ситуацій і навмисних дій агресивних чинників, тінювих структур на фінансову стійкість страховика;
- запобігати витоку капіталів за межі впливу страховика, конфліктам між акціонерами різних рівнів із приводу розподілу і використання їх ресурсів;
- запобігати злочинам й адміністративним правопорушенням у фінансових правовідносинах між страховиками, страхувальниками. [2]

Важливим завданням страхових компаній у рамках забезпечення фінансової безпеки страхового ринку є формування збалансованих страхових портфелів, тобто необхідність залишатися фінансово стійкими навіть при настанні значних за розмірами збитків.

Проблемою вітчизняного страхового ринку є те, що більшість страхових компаній відшкодовують витрати за рахунок нових страхових премій, не приділяючи значної уваги формуванню адекватних взятому зобов'язанню страхових резервів. [1]

Без забезпечення належного рівня фінансової безпеки неможливі такі економічні процеси, як захист суб'єктів господарювання від потенційних загроз, створення системи превентивної захисту від негативних чинників загалом. Саме для цього необхідно організувати максимально ефективне функціонування страхового ринку, який є важливим складником фінансово-економічної безпеки і сфокусований на своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечення захисту фінансових інтересів та зростання добробуту держави. [3]

Суттєвим елементом ринкової економіки є страховий ринок та фінансова безпека його членів. Він виступає методом захисту бізнесу та благополуччя населення, а також комерційною діяльністю, котра приносить прибуток та вагомі економічні інвестиції.

Також страховий ринок забезпечує фінансову безпеку та захист підприємницької діяльності та населення від ризиків.

Страхові компанії грають важливу комерційну роль, створюючи прибуток та інвестуючи значні кошти в економіку, їх задача у ринковій економіці вимагає зосередитися на правильній організації власних фінансів та ефективного управління ризиками, щоб забезпечити стійкість та надійність фінансових послуг, які вони надають.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. НАУКОВА РОБОТА НА ТЕМУ: «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ» – URL: https://cibs.ubs.edu.ua/wp-content/uploads/2019/04/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_nr.pdf

2. Понайда І.С. Фінансова безпека суб'єктів страхового ринку в Україні – URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=2269>

3. Ситник Н.С., Кунинець Я.В., РОЛЬ СТРАХУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID 19 – URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/3_2021/21.pdf

УДК 336 (477)

Бабенко-Левада В.Г.¹, Лотарьова С.О.²

¹канд.економ.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ: ВПЛИВ НА РИНОК ТА БЕЗПЕКУ КЛІЄНТІВ

Тенденції сьогодення свідчать про стрімкий розвиток і застосування нових технологій у всіх сферах діяльності, що є одним із головних завдань економічної політики держави, яка полягає у відновленні інноваційного потенціалу країни, зокрема у фінансовій сфері. Важливою умовою ефективного завоювання та утримання відповідних секторів ринку є постійне впровадження сучасних технологій. Сьогодні інновації – це не лише фактор, який певною мірою прогнозує прогрес і економічне зростання, вони також є тим явищем, яке сприяє модернізації всіх секторів економіки, включно з банківським.

Сучасні банки запровадили безліч інноваційних технологій, які включають: Інтернет-банкінг, мобільний банкінг, NFC-технологій, використання чат-ботів, створення банків без відділень та багато інших сучасних технологій [1]. В сучасних умовах, розуміння та використання інноваційних технологій в банківській галузі є важливим елементом успішної діяльності для всіх банківських установ. Це дозволяє не лише збільшувати прибутковість та конкурентоспроможність, але й підвищувати рівень задоволеності клієнтів та забезпечувати їм зручні та швидкі фінансові послуги [2].

Унікальним аспектом сучасного розвитку банківських послуг є інформаційні технології, які стали рушійною силою фундаментальних структурних змін у банківській сфері, оскільки дають змогу буквально долати просторові та часові бар'єри, забезпечуючи банкам цілодобовий вихід до будь-якого територіально віддаленого фінансового ринку, а клієнтам – безперешкодний доступ до банківських сервісів, незалежно від часу та місця розташування [3].

Нові технології є однією з головних рушійних сил у розвитку сучасного масового банкінгу. Якісний інтернет і мобільний банкінг та зв'язок, можливість бути «кишеньковим» банком у будь-який момент часу, сьогодні — важливі аргументи для співпраці. Якісні канали продажів і сервіси теж мають велике значення в жорсткій конкуренції.

Тому основним напрямом перемоги у конкурентній боротьбі за клієнта є технологічні інновації у ряді послуг, які надають банки, під якими варто розуміти створення інновацій і вдосконалення вже існуючих банківських послуг, а також використання сучасних інформаційних технологій і технологічного нового обладнання з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності банку на ринку банківських послуг [3].

Інновації, що запроваджуються в банківському бізнес-середовищі, мають ряд особливостей. По-перше, банківські установи знаходяться під впливом системи регулювання та нагляду, що може обмежувати процес впровадження інновацій. По-друге, значна частина банківських інновацій є рішеннями, які запозичені із інших сфер суспільного виробництва, або викликані змінами у запитах клієнтів. По-третє, головним інструментом захисту інтелектуальної власності на інноваційні об'єкти банку є не патентний захист, а ноу-хау і авторські права. І останнє, банківські інновації базуються на прикладних, а не на фундаментальних наукових дослідженнях, що значно скорочує рівень витрат на інноваційну діяльність банків. Визначені особливості вказують як на позитивні, так і на ризикові сторони запровадження інноваційних моделей розвитку, проте в цілому вони дозволяють сформувати нові засади ведення банківського бізнесу, створюють нові споживчі цінності для клієнтів та забезпечують зростання конкурентоспроможності банку на фінансовому ринку [4].

Сьогодні, банки не можуть обійтися без впровадження сучасних технологій обслуговування клієнтів, оскільки це дозволяє їм зменшувати витрати та забезпечувати клієнтам більш зручний та швидкий доступ до банківських послуг. Розвиток цих технологій приведе до таких змін в банківській сфері, як цілодобовий доступ до банківських послуг через безпосередні та посередницькі канали, спрощення процедур автентифікації й авторизації користувачів з використанням біометричних і поведінкових методів, спрощення процедур виконання банківських та фінансових операцій, персоналізація банківських послуг, інтеграція з іншими фінансовими установами та фінтек-компаніями, використання хмарних технологій для забезпечення доступу клієнтів до банківських послуг, а також використання технологій Big Data для формування унікальних пропозицій для кожного клієнта та ідентифікації підозрілих транзакцій. Ці зміни дозволять банкам робити більше будь-де, будь-коли, будь-що для своїх клієнтів [2].

Отже, сучасні технології мають значний вплив на банківську систему, який охоплює як ринок, так і клієнтів. Однією з найбільш відчутних змін є швидке зростання популярності цифрових платіжних систем та онлайн-банкінгу, що дозволяють клієнтам швидко та зручно здійснювати операції, а також зменшують витрати на транзакції. На ринку банківських послуг сучасні технології також змушують банки конкурувати за клієнтів, що приводить до поліпшення якості обслуговування та впровадження нових продуктів і сервісів.

Однак, такі технології також можуть мати певні негативні наслідки, адже цифрові платіжні системи можуть стати мішенню для кіберзлочинців, які можуть викрасти особисті дані та кошти клієнтів. Тому, можна зробити висновок, що сучасні технології значно впливають на банківську систему та

мають як позитивні, так і негативні наслідки для ринку та клієнтів. Банки повинні забезпечити безпеку своїх клієнтів та зберегти довіру, водночас розвиваючись та пристосовуючись до швидко змінюючихся технологічних та ринкових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузнєцова М. А., Гуйгова Ю. І. Розвиток та впровадження інноваційних банківських послуг в Україні. Ефективна економіка. 2020. №8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/52.pdf

2. Кузьменко О. В., Овчаренко В. О. Тенденції розвитку сучасних банківських технологій. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. №24. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/24_2_2019ua/21.pdf

3. Тимчишина О. В., Коваль Н. О. Інноваційні технології та їх вплив на ринок банківських послуг. Інституційний депозитарій. 2022. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35844/112330.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

4. Ткаченко Ю. В., Зверук Л. А. Сучасні технології як основа інноваційної моделі розвитку банківського бізнесу. Економічна теорія та право. 2018. №2 (33). URL:<http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/08/2-26-41.pdf>

УДК 338.23

Шестопалова О.В.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Через агресію Росії українська економіка зазнала найбільших втрат за часів своєї незалежності. За оцінкою Міністерства економіки, ВВП України у 2022 році скоротився на 32% при відносно помірній інфляції, 30%. Навіть з точки зору статистики, це гарний результат, адже масштаби агресії, руйнувань і шкоди, завданих Росією, давали підстави для найпохмуріших прогнозів скорочення ВВП на 50% і більше. Та статистика не відображає справжнього здобутку цього року — адаптивності, гнучкості та некрихкості українського бізнесу. Завдяки енергії опору і виживання ми вистояли і впевнені, що наступного 2023 року матимемо зростання економіки. Енергія взаємопідтримки допомагала вчасно і належно реагувати на всі виклики. Завдяки злагодженій роботі Президента, Прем'єр-міністра і всієї команди Уряду, а також завдяки допомозі західних партнерів вдалось швидко взяти економічну ситуацію під контроль і перелаштувати її відповідно.

Україні потрібні гроші на відбудову і розвиток. І потрібні вони не після війни, а вже зараз. Станом на початок 2023 року потреби на відновлення України оцінювались в 750 мільярдів доларів.

Одним із джерел фінансування потреб України на відновлення можуть і мають стати іноземні інвестиції. Але з цим наразі є проблеми, бо закордонні інвестори бояться заходити в країну під час війни.

Після року війни, експерти публікують різні ідеї та думки, як відновити зруйновану інфраструктуру та економіку України. Економісти та представники влади обговорюють і шукають варіант плану Маршалла для України [1]. Розробити такий план допоможе досвід країн, які мали «повстати з попелу» війни і навіть увійти до підручників історії зі своїм економічним дивом. Формуючи план відбудови України, важливо враховувати економічні, геополітичні, соціальні, культурні особливості держави.

Масове пошкодження майна, знищення існуючих управлінських стереотипів – дають можливість переосмислити територіальний простір [2], який має бути побудований після проведеного якісного аналізу та вивчення досвіду інших країн, враховуючи нові підходи до проєктування безпечних міст.

Президент України Володимир Зеленський заявив про необхідність виробити чітке розуміння сталого розвитку економіки після війни, назвавши при цьому низку пріоритетів:

- комфортне та вільне середовище з точки зору податків та адміністративних умов для малого та середнього бізнесу;
- цифровізація, безпека, судова, антикорупційна та інші реформи.

На його думку, йдеться не лише про обсяг роботи, а й про переосмислення того, як розвиватиметься країна надалі, які галузі можуть стати основою зростання після війни, які рішення та ресурси необхідні для того, щоб збільшити рівень переробки в Україні та «не торгувати сировиною, як це було раніше». «Гроші – це не фундамент для розвитку країни. Ідеї, люди – ось фундамент», – наголосив він [3]. Це означає, що вже сьогодні має формуватися державна стратегія повоєнного економічного розвитку України.

Важливий крок для побудови нового простіру є запровадження стратегічного підходу та вміння якісно освоїти інвестиції.

Відновлення нового виробничого потенціалу економіки, як і формування сприятливого ділового клімату, дозволять залучати інвестиції та підтримувати економічне зростання в майбутньому в умовах скорочення офіційної міжнародної допомоги.

Спільними інструментами відновлення після війни країн є: лібералізація економіки, створення великої кількості робочих місць державою, розробка ефективної соціальної політики, політики зростання доходів, орієнтація економіки експорту і значне вливання зовнішніх фінансових ресурсів. Але навіть маючи у своєму розпорядженні всі інструменти зростання економіки, важли-

во ефективно їх використовувати. Від цього залежить, чи досягне країна успіху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998 – 2004. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/bzpih>.
2. Кравчук В.М. Поняття правового простору: філософсько-правова інтерпретація /В.М.Кравчук // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – Вип. 74. – С. 26-31.
3. Ukraïner – Як відбудувати країну після війни. Володимир Зеленський. Режим доступу: <https://ukraïner.net/vidbudova/>.

УДК 657.3

Зоря О.П.

канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПЕРЕВІРОК У БАНКІВСЬКІЙ УСТАНОВІ

Внутрішній аудит – незалежна, об’єктивна діяльність з надання впевненості та консультативних послуг щодо оцінки систем та процесів банку, що має приносити користь банку та поліпшувати його діяльність.

Методологічні засади організації внутрішнього аудиту в банках визначає Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України (Постанова Правління НБУ № 311 від 10.05.2016 р. редакція від 21.04.2023 р.), яке розроблено відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» з урахуванням документів Базельського комітету з банківського нагляду з питань внутрішнього аудиту та корпоративного управління, міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту.

Аудиторська перевірка (аудит) в банку здійснюється згідно з річним планом проведення аудиторських перевірок (аудиту). Позапланові аудиторські перевірки (аудит) можуть здійснюватися на вимогу ради банку (аудиторського комітету в разі його створення) та/або за погодженою з радою банку ініціативою правління або керівника підрозділу внутрішнього аудиту банку. Аудиторська перевірка (аудит), незалежно від тематики перевірки, має передбачати перевірку та оцінку таких сфер (процесів) діяльності банку [у разі притаманності цим сферам (процесам)], зокрема: ефективності роботи систем управління ризиками та внутрішнього контролю, корпоративного управління щодо поточних та потенційно можливих ризиків банку в майбутньому; надійності, ефективності та цілісності систем та процесів управління інформацією (у тому числі повноти та якості даних, уключаючи дані, що надаються Національному банку); дотримання банком вимог законодавства, у тому чис-

лі законодавства у сфері запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму, рекомендацій НБУ, внутрішніх положень, правил та кодексів поведінки, що застосовуються до працівників банку.

Аудиторська перевірка (аудит) здійснюється на підставі програми аудиторської перевірки (аудиту), під час підготовки якої має враховуватись, зокрема, таке: обсяг програми аудиторської перевірки (аудиту) та аудиторських процедур має бути достатнім для досягнення цілей завдання; обсяг та вид проведення аудиторських процедур визначається на основі результатів оцінки ризиків, проведеної під час підготовки до аудиторської перевірки (аудиту) та/або під час складання річного плану проведення аудиторських перевірок (аудиту) банку на звітний рік або складання карти ризиків (за наявності).

Програма аудиторської перевірки (аудиту) має містити: назву об'єкта (сфери діяльності) аудиторської перевірки (аудиту); підставу проведення аудиторської перевірки (аудиту); цілі та напрями аудиторської перевірки (аудиту) з урахуванням оцінки ризиків, пов'язаних з об'єктом перевірки; перелік процесів, які будуть підлягати аудиторській перевірці (аудиту), із зазначенням орієнтовного часу (днів), що планується витратити на їх перевірку; період, що підлягає аудиторській перевірці (аудиту); дату початку та закінчення проведення аудиторської перевірки (аудиту); процедури збору, аналізу, оцінки та документування інформації про об'єкт перевірки, мінімальний обсяг вибірки та види аналітичних процедур, які будуть використані під час аудиторської перевірки (аудиту); перелік внутрішніх аудиторів та інших осіб, які братимуть участь в аудиторській перевірці (аудиті); розкриття характеру обмеження(ень) у разі його (їх) наявності, організаційної незалежності та індивідуальної об'єктивності.

Програма аудиторської перевірки (аудиту) складається в письмовому вигляді, підписується керівником перевірки та затверджується керівником підрозділу внутрішнього аудиту банку до початку проведення аудиторської перевірки (аудиту). У процесі здійснення аудиту до програми можуть вноситися зміни, які мають бути письмово задокументовані та затверджені у встановленому порядку. Аудиторський звіт про результати проведення аудиторської перевірки (аудиту) складається з урахуванням вимог стандартів внутрішнього аудиту, підписується внутрішнім аудитором, який безпосередньо виконував перевірку, керівником перевірки та керівником підрозділу внутрішнього аудиту банку.

Процес моніторингу/відстеження підрозділом внутрішнього аудиту банку результатів аудиторських перевірок (аудиту) починається після надання об'єкту аудиту аудиторського звіту та закінчується після виконання ним усіх наданих рекомендацій (пропозицій).

Звіт про аудиторську перевірку (аудит) надається керівникам структурних підрозділів [учасникам процесів, які підлягали перевірці (аудиту)], прав-

лінню банку, раді банку та аудиторському комітету (у разі його створення) для вжиття своєчасних і належних організаційних (коригувальних) заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 17.12.2000 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.06.2023).

2. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України: Постанова Правління НБУ № 311 від 10.05.2016 р. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go> (дата звернення 08.06.2023).

УДК 657.3

Зоря О.П.¹, Никоненко Т.А.²

¹ канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр.ФЕУ-610 НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ «ФОРТ»

Фермерське господарство «Форт» є юридичною особою приватного права, зареєстроване в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань 14.05.2004 року, реєстраційний номер 10831200000014319. Господарство створено і діє на підставі статуту. Основною метою діяльності ФГ «Форт» є отримання прибутку а також наповнення внутрішнього ринку України високоякісною продукцією. ФГ «Форт» орендує на території Запорізької області сільськогосподарські угіддя загальною площею – 2527,4942 га (Вільнянський район – 1514,2329 га, Орхівський район – 818,2113 га, Новомиkolaївський район – 195,05 га).

Фермерське господарство «Форт» розташоване у селі Московка Запорізького району Запорізької області, а отже знаходиться у вигідному положенні, оскільки відстань до міста Вільнянськ складає всього 10 км, а до обласного центра Запоріжжя – 57 км. З промисловими центрами господарство зв'язане автомобільними шляхами, на території району проходять масштабні залізничні шляхи. Підприємство має вигідне територіальне розміщення щодо ринків збуту продукції. ФГ «Форт» має статус сільгоспвиробника, основним видом діяльності є КВЕД 01.11: вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. В межах свого основного виду діяльності ФГ «Форт» займається вирощуванням озимої пшениці, озимого та ярого ячменю, озимого та ярого гороху, озимого ріпаку, кукурудзи та соняшнику. В зв'язку з ситуацією, яка склалася з ринком збуту продукції в країні господарство планує в 2023 році спробувати вирощувати нові види продукції, а саме гірчицю та сою.

Фермерське господарство «Форт» веде бухгалтерський облік результатів своєї роботи і подає відповідним органам фінансову звітність, статистичну інформацію та інші дані, встановлені законодавством України. Облік на підприємстві ведеться з дотриманням вимог законодавства та нормативно-правових інструкцій а також розробленими наказом про організацію бухгалтерського обліку та наказом про облікову політику підприємства. При цьому відповідальність за організацію бухгалтерського обліку несе голова господарства, а за ведення обліку головний бухгалтер. При веденні бухгалтерського обліку фермерське господарство, керується насамперед: Законом № 996-XIV; положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку; іншими нормативними документами, які регламентують ведення бухгалтерського обліку.

ФГ «Форт» використовує журнально-ордерну форму обліку та просту форму ведення, яка потребує заповнення журналу обліку господарських операцій, що зумовлює використання подвійного запису. ФГ «Форт» має бухгалтерський відділ - це окремий підрозділ, який займається підготовкою фінансової звітності, веденням головної книги, оплатою рахунків, підготовкою рахунків клієнтів, нарахуванням заробітної плати тощо. Іншими словами, вони відповідають за управління загальним економічним фронтом бізнесу.

Бухгалтерський відділ ФГ «Форт» складається: головний бухгалтер; провідний бухгалтер, на якого покладені обов'язки касира; економіст з бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності; обліковець. Також бухгалтерському відділу звітують та підпорядковується комірник і вагар. Головний бухгалтер господарства відповідає за бухгалтерську діяльність підприємства, яка включає ведення та звітність як витрат, так і доходів, встановлює та впроваджує принципи бухгалтерського обліку на основі вимог законодавства та політики контролю. Регламентація обов'язків бухгалтерів визначена внутрішніми нормативними документами: «Положенням про бухгалтерську службу» та посадовими інструкціями для кожного бухгалтера де вказано їх основні функції.

В господарстві бухгалтерський облік автоматизовано, для забезпечення потреб бухгалтерії використовується наступне програмне забезпечення: BAS.AGRO: Бухгалтерія Агро – для відображення господарських операцій та складання первинних документів, М.е.doc – для складання звітності та звітування перед Державною податковою службою України та Держстатом, Клієнт-банк та інтернет-банкінг – для здійснення розрахунків та контролю за рухом грошових коштів, програми електронного документообігу «Вчасно» і «Paperless» - для обміну документами з контрагентами. Крім цього на підприємстві ведеться автоматизований облік витрат пального за допомогою програмного комплексу «КОМАС», який дозволяє проводити моніторинг

витрат пального в режимі реального часу та бухгалтерії формувати звіти по пальному за звітний період.

Основною метою облікової політики підприємства є забезпечення одержання достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, результати його діяльності, необхідні для всіх користувачів фінансової звітності з метою прийняття відповідних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.06.2023).
2. Наказ про облікову політику підприємства ФГ «Форт».
3. Статут ФГ «Форт».

УДК 339.7(100):336.2

Дем'янчук М.А.¹, Бурляй А.П.²

¹ д-р.економ.наук, доц., проф. ОНУ ім. І.І. Мечникова,
доц. Центру дослідження міграції, Варшавський університет

² д-р.економ.наук, проф., доц. Центру дослідження міграції, Варшавський університет

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА ТА ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення в Україну російських військ спровокувало багато великих кризових ситуацій у всіх сферах економічного та соціального життя. Складні ситуації вирішення адміністративно-воєнних питань, логістичних, енергетичних, гуманітарних, сприяли дуже швидкому та різкому падінню доходів державного бюджету, що призвело до недостатності коштів на виконання державою своїх функцій. В таких умовах уряди країн, представники міжнародних організацій та інституцій протягнули досить швидко фінансову «руку допомоги». Проте який вплив може мати фінансова допомога України на майбутню післявоєнну фінансово-економічну стабільність країни, на її платоспроможність та фінансову незалежність залишається на даний час не дослідженим, оскільки рано чи пізно частину такої фінансової допомоги, яку залучено на кредитних умовах доведеться повертати і це буде додатковим тягарем не тільки на державний бюджет, а й на плечі нації, яка буде відбудовувати свою власну незалежну державу.

Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану, схвалені Радою Національного банку України [1], та систематична допомога закордонних партнерів допомогла не втратити платоспроможність враховуючи девальвацію гривні. З початку повномасштабного російського вторгнення

на території України уряд Європейського Союзу та країни, що входять до його складу постійно надають допомогу різного роду, зокрема: економічну, гуманітарну, допомогу із забезпечення цивільного захисту, підтримки української армії, розслідування військових злочинів, підтримки біженців, захисту дітей, відновлення та відбудови країни.

Економічна допомога надається переважно у вигляді фінансової допомоги від іноземних партнерів. Зокрема фінансова допомога може надходити не тільки у формі кредитів, але й ще у формі гарантій за кредитами та грантів. Найбільш необтяжливою формою для державного бюджету України, що перебуває у воєнному стані, є гранти, оскільки тільки вони не збільшують борговий тягар (табл. 1). Загальна сума оголошеної двосторонньої фінансової допомоги Україні перевищує в 66 млрд євро, з яких 43,39% оголошено у формі грантів, 52,02% – у формі кредитів, 3,16% – у формі гарантій і 1,44% – СВОП-лінія від Польського центрального банку.

Таблиця 1 - Обсяги оголошеної двосторонньої фінансової допомоги Україні за періодами (01.02.2022-15.01.2023 рр.)

Роки	Місяці	Тип фінансової допомоги (конвертована вартість у млн євро)				Всього
		Гранти	Гарантії	Кредити	СВОП-лінія	
2022	Лютий	212,10	-	2 429,76	952,38	3 594,24
	Березень	1 120,96	127,62	2 245,24	-	3 493,81
	Квітень	537,76	890,93	889,83	-	2 318,51
	Травень	8 445,28	-	9 620,55	-	18 065,83
	Червень	-	-	139,87	-	139,87
	Липень	100,00	100,00	514,71	-	714,71
	Серпень	117,07	-	200,00	-	317,07
	Вересень	4 358,21	476,19	-	-	4 834,40
	Жовтень	987,78	-	-	-	987,78
	Листопад	51,65	-	18 100,00	-	18 151,65
	Грудень	12 791,97	496,52	99,40	-	13 387,89
2023	Січень	4,50	-	-	-	4,50
	Лютий	-	-	200,00	-	200,00
Всього		28 727,27	2 091,26	34 439,35	952,38	66 210,26

Джерело: складено авторами на основі даних The Ukraine Support Tracker [2].

Окремої уваги слід приділити структурі державних доходів з позиції їх надходження: у вигляді податкових або неподаткових надходжень чи у вигляді коштів від закордонних країн і міжнародних організацій. Якщо до війни в державному бюджеті України обсяги коштів від закордонних країн і міжнародних організацій становили лише в мажах від 0,06% до 1,51%, тобто їх частина була не значною і вони не мали значного впливу на бюджет, то під час військових дій така ситуація кардинально змінилась.

У 2022 році в державному бюджеті 26,92% становлять іноземні кошти [3], які в умовах падіння активності підприємницької діяльності підтримали спроможність виконання уряду своїх зобов'язань принаймні в середні країни.

Говорячи про обтяжливість державного бюджету за рахунок зростання боргового навантаження доречно зазначити скільки щорічно Україна витрачає на його обслуговування. Так, щорічно виплачували 3,0-3,5% в розрахунку від обсягів ВВП або 12-13% в розрахунку від обсягів доходної частини державного бюджету.

Тому в умовах воєнних дій та зростання боргового навантаження особливої уваги потребує середньо та довгострокове планування обслуговування боргового навантаження України, яке надасть можливість досягнути довоєнних показників за досить короткий період.

Враховуючи платежі за державним боргом, прогнозовані Міністерством фінансів України [4-5], доцільно відмітити, що найбільший їх обсяг приходить на 2023 рік за внутрішнім боргом та на 2024 рік за зовнішнім боргом (рис. 1).

Порівнюючи видатки на обслуговування державного боргу за таких обсягів платежів, зазначимо, що наразі протягом 2023 року заплановано 27,9% доходів бюджету за внутрішнім боргом та 6,7% за зовнішнім боргом, що в кілька раз перевищує аналогічні показники минулих років. В розрахунку до обсягів ВВП платежі за внутрішнім боргом становлять 10,1% ВВП та за зовнішнім боргом 2,4% ВВП.

Аналогічну ситуацію можна спостерігати і протягом 2024 року, на який заплановано приблизно 14,8% бюджету (5,8% ВВП) на сплату внутрішнього боргу та 17,9% (7,0% ВВП) бюджету на сплату зовнішнього боргу.

Отже, Україна в умовах воєнної ескалації та серйозних труднощів, пов'язаних з наповненням державного бюджету потребує виваженого та якісного управління, особливо за підтримки західних партнерів. Враховуючи воєнний стан в країні, значне скорочення ВВП та доходної частини державного бюджету, визначено, що реальне виділення прогнозованого обсягу видатків є практично неможливим, навіть якщо строк погашення за деякими видами заборгованості настає протягом 2023-2024 років.

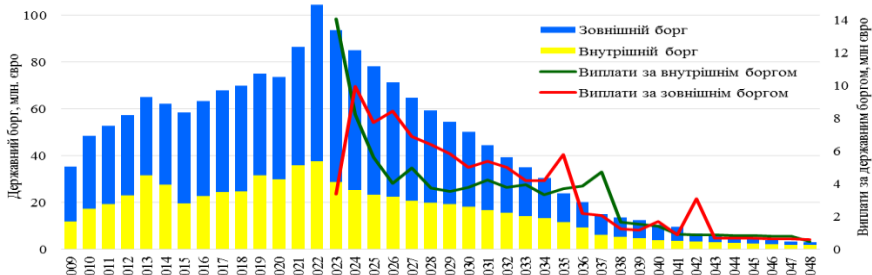

Рис. 1. Прогнозований стан державного зовнішнього та внутрішнього боргу України з урахуванням прогностичних платежів станом на 01.02.2023 р.
Примітка: дані за 2023-2048 роки прогнозовані. Джерело: розраховано і побудовано авторами на основі використання даних [4-5].

Вважаємо, що доцільно було б розглянути і запланувати можливість реструктуризації державного боргу найбільш лояльними методами. Враховуючи пільгові умови (безпосередньо строковість та платність) надання кредитів міжнародними фінансовими організаціями та урядами інших країн, доцільніше було б відтермінування частини платежів на кілька років, за які Україна хоча би частково відновила економіку і доходи державного бюджету дозволяли б їх зробити. Таке рішення значно сприяло б скороченню видатків на обслуговування державного боргу найближчими роками та не спровокувало необхідного різкого скорочення видатків за багатьма сферами економічної діяльності, зокрема видатків на соціальне забезпечення та розвиток підприємництва, оскільки населення країни та суб'єкти підприємницької діяльності в період повосенної відбудови потребуватимуть значної допомоги на відновлення гідного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану: Схвалено рішенням Ради Національного банку України від 15 квітня 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk> (дата звернення: 15.03.2023).
2. Trebesch Ch., Antezza A., Bushnell K., Frank A., Frank P., Franz L., Kharitonov I., Kumar Bh., Rebinskaya E., Schramm S. "The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how?" Kiel Working Paper, No. 2218. Kiel, 2022. URL: <https://www.ifw-kiel.de/publications/data-sets/ukraine-support-tracker-data-17410/> (дата звернення: 15.03.2023).
3. Міністерство фінансів України. Діяльність. Бюджетна політика. Бюджет. Державний бюджет. Бюджет 2022. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 (дата звернення: 15.03.2023).

4. Міністерство фінансів України. Діяльність. Боргова політика. Боргова статистика. Державний борг та гарантований державою борг. Державний та гарантований державою борг України за станом на 31.12.2022. <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg> (дата звернення: 15.03.2023).

5. Міністерство фінансів України. Діяльність. Боргова політика. Боргова статистика. Боргові платежі та прогнози. Прогнозні щомісячні платежі за державним боргом у 2023-2048 роках за діючими угодами станом на 01.02.2023. URL: <https://mof.gov.ua/uk/borgovi-platezhi-ta-prognozi> (дата звернення: 15.03.2023).

УДК 368.1

Онуфрієнко Н.Л.

старш.викл. НУ «Запорізька політехніка»

ТЕНДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ

Запровадження воєнного стану та форс-мажорні обставини на вплинули на виконання договорів зі страхування, що були укладені до і після 24 лютого 2022 року, таким чином принцип «*pacta sunt servanda*» у страхуванні («угоди повинні виконуватися») діє, незважаючи на обставини.

Воєнне вторгнення призвело до зниження розміру грошових надходжень страхових компаній у вигляді страхових премій. Деякі страхові компанії відзначають падіння своїх надходжень більше ніж на половину. Але при цьому продажі за окремими видами страхування в перші тижні війни навпаки відзначилися зростанням. В першу чергу це стосувалось туристичного страхування, що надає можливість отримати медичну допомогу за кордоном у разі необхідності, та міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена картка», що було обумовлено масовим виїздом населення закордон.

Отже, за даними Національного банку України, у 2022 році ринок страхування зростав нерівномірно. Впродовж року кількість зареєстрованих страхових компаній зменшилась з 145 одиниць до 128 одиниць (ринок залишила одна компанія страхування життя та 26 ризикових страховиків). Кількість укладених договорів зі страхування на кінець періоду збільшилась у 4 рази, але зменшилась на 33% у порівнянні з передвоєнним роком. Страхові резерви були сформовані на рівні 41000,6 млн. грн. Валові страхові премії на кінець періоду зросли у 4 рази, але зменшились майже на 20% у порівняння з передвоєнним роком. Валові страхові виплати скоротились на 28% у порівнянні з передвоєнним роком. Рівень валових виплат на кінець 2022 року становив 32,8%. Рентабельність капіталу ризикових страхових компаній становила

15%, страховиків життя – 13%. Коефіцієнт збитковості, тобто зіставлення суми завданих збитків і витрат на регулювання збитків до суми зароблених премій, обов’язкових видів страхування залишився на рівні 45%: негативний вплив зростання резервів компенсувався збільшенням обсягу зароблених премій. Аналогічний показник для добровільних видів страхування зменшився (поліпшився) до 42%, переважно через скорочення обсягу резервів [1,2].

За 2022 рік активи компаній, що займаються ризиковими видами страхування зросли на 6%. Обсяги премій з ризикового страхування зменшилися на 21%. Водночас виплати за договорами ризикового страхування зменшилися майже на третину. Інвестиційні доходи ризикових страховиків у 2022 році зросли в 1,5 рази, в порівнянні з передвоєнним роком. Більшу частину їх склали відсотки за банківськими депозитами. Але зростання інвестиційних доходів не змогло покрити збільшення операційних витрат, тому коефіцієнт ефективності діяльності, тобто зіставлення різниці між інвестиційними доходами та витратами на управління інвестиціями до зароблених страхових премій за звітний період, збільшився (погіршився) до 88% [2].

Впродовж 2015-2021 років обсяги life-ринку мав тенденцію до зростання і за цей період збільшився майже в три рази. Також зросли і виплати страховиків на користь клієнтів у півтора рази. Тенденція випереджального зростання премій є цілком зрозумілим, тому що понад 60% обсягу ринку страхування життя України припадало на довгострокові накопичувальні договори. На початку 2022 року загальний обсяг страхових резервів life-сектору становив приблизно 14 млрд. грн. – це на 45% більше, ніж загальна сума довгострокових банківських депозитів населення. Дані компаній, що входять до НАСУ і формують понад 97% обсягів ринку, свідчать, про те, що за 2022 рік у порівнянні із показниками передвоєнного року надходження страхових премій зменшилося лише на 14%. Загалом активи учасників ринку на 1 жовтня 2022 року зросли на 12% порівняно з таким самим показником передвоєнного року. Страхові резерви за той самий час збільшилися на 11%. Впродовж 2022 року клієнти life-компаній отримали понад 730 млн. грн. виплат [3].

Страхові компанії збільшують пільговий період для сплати страхових внесків, а також впроваджуються практики — відтермінування платежів на період до 90 днів, врегулювання без виклику поліції, оформлення договорів страхування он-лайн навіть для тих, хто вже перебуває за кордоном, а також отримання медичних консультацій он-лайн (при встановленні діагнозу компенсуються витрати навіть за кордоном).

На початку березня 2022 року Моторно-транспортне бюро України та страхові компанії продовжували діджиталізувати свою діяльність – затверджено електронний поліс «Зелена карта» для виїзду за кордон авто, що стало одним із вагомих досягнень ринку страхування. Електронний поліс не передбачає друку «Зеленої картки», відповідно водії можуть оформити її через

смартфон і отримати в PDF форматі на e-mail. Ця альтернатива знімає навантаження зі страхових компаній у період ажіотажу та допомагає українцям застрахуватися віддалено. [4].

Необхідно зауважити те, що страхування не є однією із ключових галузей української економіки в умовах сьогодення. В умовах обмеженості фінансових ресурсів, грошові кошти будуть направлятися для задоволення першочергових потреб. Виключенням можуть стати лише деякі види обов'язкового страхування, наприклад, як обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів [5].

Але в Україні розглядається можливість створення комплексної системи страхування. Перший етап припускає запровадження перехідної моделі для швидкого старту страхування воєнно-політичних ризиків. Другий етап передбачає створення довгострокової та повноцінної української системи страхування воєнно-політичних ризиків [6].

Отже, в післявоєнний період відновлення економіки України, страхові компанії плануються долучити до мінімізації ризиків у пріоритетних напрямках розвитку економіки – це будівництво, агросектор, енергетика, відновлення інфраструктури, логістика, вантажні перевезення, іпотечне кредитування, лізингові операції, інформаційні технології та інвестиції. Також на ринку страхування спостерігається тенденції зміни асортименту страхових послуг страхових компаній, розширення обсягів страхового покриття та включення до нього актуальних ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Наглядова статистика Національного банку України: показники діяльності страхових компаній [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> / (дата звернення 07.06.2023).

2. Моїсєєв В. Страховий ринок перебуває в жорсткій кризі»: страховики не поділяють оптимізм НБУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://thepage.ua/ua/economy/strahuvannya-v-ukrayini-pid-chas-vijni> (дата звернення 07.06.2023).

3. Жити далі. Як працює ринок life-страхування України під час війни [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://delo.ua/finance/ziti-dali-yak-prasuyuє-rinok-life-strahuvannya-ukrayini-pid-cas-viini-412992/> (дата звернення 07.06.2023).

4. Як змінюється ринок страхування в Україні під час війни? Розповідає сервіс страхування hotline.finance [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://forbes.ua/innovations/yak-zminyuetsya-rinok-strakhuvannya-v-ukraini-pid-chas-viyni-rozpovidaє-servis-strakhuvannya-hotlinefinance-21062022-6627/> (дата звернення 07.06.2023).

5. Карпов С. Що змінюється у страхуванні в умовах воєнного стану? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://eba.com.ua/shho-zminuyetsya-u-strahuvanni-v-uovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення 07.06.2023).

6. У Нацбанку пропонують розділити на два етапи страхування воєнно-політичних ризиків. Укрінформ. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3694533-u-nacbanku-proponuut-rozdiliti-na-dva-etapi-strahuvanna-voennopolitichnih-rizikiv.html> (дата звернення 08.06.2023).

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному
та мережному режимах

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ

Збірник тез доповідей
І Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

15 червня 2023 року

Один електронний оптичний диск (DVD-ROM); супровідна документація.
Тираж 100 прим. Зам. № 239

Видавець і виготовлювач
Національний університет «Запорізька політехніка»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6952 від 22.10.2019.